

tovább dolgozhasson. Megbízást kapott, hogy a fegyház görögkatolikus temploma részére egy szobrot készítsen. Ez volt az első munkája, Krisztus sírbatétele.

Finta Sándor édesanyja fiának kilencévi raboskodása után kegyelmi kérvényt írt az uralkodónak. Csak igen hosszú idő elteltével kapott elutasító választ azzal az indoklással, hogy „fiának sem állandó foglalkozása, sem biztos keresete nincsen”. Összesen tizenegy évet töltött börtönben és csak az utolsó egy évet engedték el 1914-ben azzal a feltétellel, hogy azonnal bevonul katonának és kimegy a frontra. 1917-ben súlyosan megsebesült és Nyitrára helyezték át. A nyitrai háziezred akkori parancsnokához *Pottyondy Gusztáv* alezredeshez is eljutott annak híre, hogy Finta kiváló képességű szobrász. Ezért a kaszárnya egyik szobáját műteremnek rendeztette be. Megbízást kapott, hogy készítsen egy háborús emlékművet a nyitrai sziget bejárata részére. Alkotása a *haldokló honvédet* ábrázolja, nem a hőst, nem a győztes katonát. Ez hitvallás volt a lelke mélyén érzett háborúellenesség mellett. Megjárta a front minden poklát, saját magán tapasztalta a háború okozta szenvedéseket. Ez a szobor még ma is ott áll a nyitra sziget bejáratánál.

Finta Sándor Nyitráról Budapestre ment és 1920-ban elhagyta az országot. Először Brazíliában telepedett le. Itt megbízást kapott az új parlament 24 szobrának elkészítésére. Egy másik alkotásával, a hatalmas gránitszobrával, az *Esővel* nagy feltűnést keltett Rio de Janeioban. Művei által ismert és elismert szobrász lett. Három évvel később, 1923-ban elhagyta Brazíliát és az Egyesült Államokba költözött. New Yorkban portrékat, emlékműveket és plaketteket mintázott. A clevelandi Rockefeller park részére *Madách Imre* remek bronzszobrát készítette el.

A felszabadulás után szándékában volt visszatérni hazájába. Dolgait előre küldte és Los Angelesben már csak a hajóra várt. Erre azonban nem került sor. Finta Sándor 1958. augusztus 3-án Los Angelesben meghalt.

Vörösmarty Géza

Paulini Béla

A magyar parasztlelet mélyrétegét, a nincstelen zsellérek sorsát nem a falukatatók nyomán, sem pedig a néphagyományt mentő késői útjain ismerte meg, hanem már gyermekfejjel, mihelyt kitepegett a szülői ház küszöbén. Édesapja gazdatiszt volt a csákvári Gurdy majorban, az Esterházy hercegi birtokon, a falutól 2 kilométerre. Itt született *Paulini Béla* 1881. október 2-án. A hercegi uradalom cselédei között növekedett. – „Ne rongálja nagyon az esztét!” – mondta neki az öreg *Klupács* kocsis, amikor mint kisgyermeket a városi iskolába kocsiztatta Székesfehérvárra, a ciszterciák reálgimnáziumába.

Érettségi után a budapesti Műegyetemen tanult Paulini. – „Tanár leszek!” – írja boldogan szüleinek. Az *Urambátyám* című vicclap és több napilap közli rajzait, riportjait. Mint kezdő riporter elsőként repült el Budapest felett, és röpcédulákat dobált: „1913. augusztus 30-án Wittmann mérnök és Paulini Béla riporter itt repült” – felirattal.

Münchenben beiratkozott a festőakadémiára, de vonzotta a lapszerkesztés is. A *Simplicissimus* című szabados hangú német vicclap példájára Budapesten megindítja a *Fidibuszt*. Egy politikai színezetű háborúellenes vicce miatt jobbnak látja, ha hosszabb időre külföldre távozik. 1915-ben tér vissza, amikor is katonai behívóval kiküldik az orosz hadszíntérre. Valószínűleg ekkortájt ismerkedik meg *Czabán Samuval* a forradalmár tanítóval, akinek irányításával nemsokára gyermekeklapot indít.

Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918-ban elveszti a világháborút, és felbomlik. Megszületik a Magyar Tanácsköztársaság, Paulini – miként *Bartók, Kodály és Lajtha* – részt vállal a kulturális munkában. 1919. márciusától augusztusáig ő szerkeszti a Tanácsköztársaság nagyszerű gyermekújságját, a *Bukfenc-et*, *Gáspár Antal, Haranghy Jenő, Mallász Gitta, Mühlbeck Károly, Pólya Tibor* és *Vértes Marcell* készítik a rajzokat, sőt maga a kitűnően rajzoló Paulini is. Íróársai pedig *Krúdy Gyula, Szép Ernő, Karinthy Frigyes, Várnai Zseni* és így tovább.

Sajnos, a *Bukfenc* nem volt hosszú életű hetilap, mint ahogyan ez az egész nagyszerű történelmi időszak sem. 1919. július 1-én a 13. szám volt az utolsó, többre nem volt papír.

A Tanácsköztársaság bukása után a „vörösök” újságírója és lapszerkesztője aligha remélhetett állást. Ugyanolyan ellenszenv kísérhette őt is, mint a többi haladó gondolkodású művészt és tudóst.

Az 1920-as években írja a Hány János színpadi szövegeknyvet, *Garay János* hősköltményét kiegészítve 4 kalanddal. 5–6 évig hiába házal vele Futó utcai szegénységéből. Türelmetlenül sürgeti népdalokért, zenéért *Kodályt*, végre 1926. október 16-án megtörtént a Hány János operaházi bemutatója és kirobbanó sikere pontosan beleillett abba a folyamatba, amely az 1920-as években a folklór-ébredést, -ápolást szolgálta.

1928-ban *Varga Sándor* csákvári református lelkész indítására a falu műkedvelői vállalták, hogy a falu szülöttének operaházi játékát, a Kodály Zoltán válogatta népdalokkal a csákvári vendéglő színpadán előadják. A mindössze pár éves magyar rádió is közvetítette a bemutatót. *Hevesi Sándor* a Nemzeti Színház főrendezője így nyilatkozott: „A legszebb és legérdekesebb, amit valaha parasztoktól láttam.” Mindazt, amit a csákvári műkedvelők az operaházi daljátékból eljátszhattak – vagyis Paulini mesejátékát és a népdalokat – ma már az általános iskolások énekkönyvéből minden gyermek tanulja.

A Néprajzi Múzeum tudósai – *Györffy István, Lajtha László* és a táncfilmező *Gönyey Sándor* – a csákváriak budapesti bemutatkozásakor figyelmeztették Paulinit, hogy ne csak a maga színművét, hanem a falvak helyi szokásait, táncait, dalait vigye színpadra eredeti népviseletben. Paulini megszerezte a Néprajzi Múzeumban azoknak a helységeknek a jegyzékét, amelyekben a népviselet, a táncagyomány és a népszokás virágzott még, vagy felélesztése remélhető volt. Másfél hónap alatt végiglátogatta a legígéretesebb falvakat, és 1931. augusztus 19-én reggeltől délutánig egyetlen próbát tartott a Városi Színház (ma Erkel Színház) széles színpadán a 12 falusi csoporttal meg a kíséretre szerződött 24 tagú, budapesti cigányzenekarral. Egy-egy faluból 8 pár táncos és néhány kísérő jött, esetleg gyerekek is, vagy csak egy-két kiváló férfi szólótáncos, esetleg csak leány-menyecske csoport.

Az ország legnagyobb színházát minden este zsúfolásig megtöltötte a közönség. Nemcsak a külföldiek, hanem seregestől jöttek a volt falusiak, a pesti rokonok, ismerősök, munkások, itt szolgáló katonák. A *Pesti Napló* –, amely *Bartók* és *Kodály* zeneművészetét történelmi jelentőségű cikkekkal méltatta – ezt írta a Gyöngyösbokrétáról: – „Végre valahára igazi és valóban népi művészetet hoz Szent István napja. Soha ilyen tanulságos estét! Színes, deli mezőkövesdieken kívül ott vannak a koppányszántóiak, akiknél méltóságteljesebben senki sem táncolja a csárdást, . . . pompásruhájú püspökbogádiak, öcsényiek őseredeti menyasszonytáncukkal, Hortobágy csikósai, juhászai, kanászai, Kapuvár verbunkosa, az előtáncos hatalmas sarkantyújának pengése . . . sellyeiek az általvetős csárdással, nagykállóiak, a történelmi remek kállói kettőssel, a boldogiak, szanyiak, tiszapolgáriak . . . mint az egész este egyik legszebb élménye és egyúttal második tanulsága – a szentistváni gyermekkar háromszólamú vegyeskara egy pöttömnyi karmes-

terrel (Tóth Péter 14 éves) egyenes cáfolatául annak, mintha a magyar nép füléből hiányoznék a több szólamú éneklésre való hajlam: csupa muzikálítás ez a gyermekkórus, követendő példa.” *Kodolányi János* a Délibáb-ban arról írt, hogy hasonló folklór-meglepetések tündökölnek az olaszoknál, a románoknál is. Több mint százezren jöttek föl a magyar vidékekről, a szállodák és vendéglők ötszörös forgalmat csináltak, és nem zavarta a sikert az sem, hogy éppen az ünnep reggelén véglegesen megbukott és távozott helyéről a Bethlen-kormány.

Paulini pár év alatt mintegy száz faluban-városban szervezte meg a 16 tagú bokrétás csoportokat, felélesztve a már-már eltűnő régi táncokat is, és színpadra állítja *a magyar néptáncok szinte teljes rendjét*.

Az európai folklór-bemutatókon is páratlan sikerrel vesznek részt a bokrétások. Hamburgban 32 nemzet táncosainak találkozásánál Paulini bokrétásai megtagadták a fasiszta köszönési formát a felvonuláson, helyette kalapot és zsebkendőt fogva vonultak el, tüntetően nagy tapsot aratva. *Csóré Áron* derecskei bokrétás és társai bátorságukért *Bajcsy-Zsilinszky Endrétől* is dicséretet kaptak.

A színpadhoz kiválóan értő Paulini Béla 1938-ban megírt tíz kisebb-nagyobb színpadi táncképet, zenét készített tíz kitűnő, jórészt fiatal zeneszerzővel és hozzá koreográfiát *Milos Auréllal, Bordy Bellával*, majd mintegy száz tagú együttesel bemutatta a Csupajáték-ot. Budapest után Londonban is sikert arattak, de 1939-ben kitört a második világháború és a magyar „Kék madár” felbomlott. Egy táncképe, a Csodafurulya, máig szerepel az operaszínpadon Norvégiától – Sziciliáig.

Paulini sokoldalú tehetség volt. A Gyöngyösbokréta csak egy a sokféle kezdeményezése közül, de nekünk legjelentősebb! Gyűjtése, mentése reánk maradt, és továbbélését talán az ilyenféle fel-felröppenő kijelentések sejtetik, sugározzák: „Gyöngyösbokréta nélkül nem lenne Népi Együttes!”

A Röpülj páva is merített a bokrétásságból, A hagyományőrző, ápoló együttesek bevallottan a bokrétások útján járnak.

Paulini Béla száz éve született, miként Bartók Béla és mindketten 1945-ben távoztak, hátrahagyva nagyszerű kezdeményezéseket. A Gyöngyösbokréta pedig ezidén 50 éves.

Volly István

Selyemhímzés damasztón (*Hornyák L.* rajza)